

Méhészek a pácban ^[1]

A Sósikúti Méhészeti Egyesület „demokratikus szellemben való működése” nincs biztosítva.

„A Sósikúti Méhészeti Egyesület ellen elrendelt ÁVO vizsgálat megállapította, hogy a vezetőségi tagok túlnyomó többségében jobboldali beállítottságúak, az iskolák államosítása ellen foglaltak állást, egyik tagja pedig a nyilaskeresztes pártnak volt tagja. Az egyesület demokratikus szellemben való működése a tisztikaral biztosítva nincs. Javaslom az alapszabály láttamozásának megtagadását.”

Bevezető

A második világháború végén hatalomra került baloldali politikai erők az előző korszak minden jobboldalának, vagyis reakciónak és korabeli kifejezést alkalmazva „népellenesnek” tekintett politikai szervezet működését betiltották. A pártokon kívül számos társadalmi szerveződés is megszűnt, sőt a következő évben a többi nem kívánatos társadalmi egyesületet is feloszlatták. A megmaradt társadalmi szervezetek és egyesületek tevékenységét pedig új engedélyezési eljárás lefolytatásához köztették, és működésüket is szorosabb felügyelet alá vonták. Az egyesületi engedélyek megadásához a továbbiakban a politikai megbízhatóság még inkább szükségessé vált.

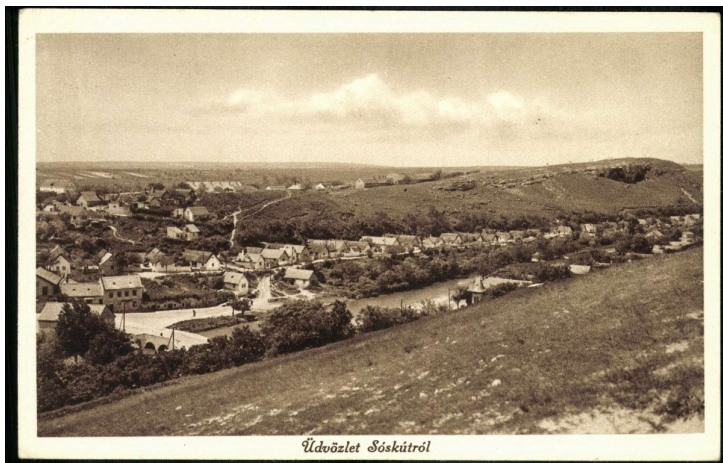
A választóhatárnak tekinthető és a kommunista párti hatalomátvétel legjelentősebb évétől, 1948-tól tovább erősödött az államrendészeti felügyelet a társadalom irányítása felett, így a civil szervezetek esetében is.

A politikai jellegű szervezetek közül csak a kommunista párthoz szorosan kötődőek működhetek. Ezen kívül azonban a közvetlen társadalmi tevékenységgel nem foglalkozó egyesületek léte sem maradt biztosított. Kevés egyesület vagy kör került el a feloszlatast, és jellemzően a színpadi előadásokat tartó egyletek, illetve a dalkórusok folytathatták tevékenységüket.

A politikai megbízhatóság igénye a gazdasági jellegű egyesületek működésében is megnyilvánult, sőt a gazdaság „szocialista jellegű”, vagyis állami irányítású átalakításának szándéka az önálló gazdasági alapon létező entitások meglétét sem tűrte meg.

A társadalmi szervezetekkel kapcsolatos korabeli gondolkodás és hatósági eljárás kiváló példáját adja egy kistelepülés gazdasági önszerveződő társulásának, a *Sósikúti Méhészeti Egyesület* sorsának bemutatása.

Sósikút a főváros budai vonzáskörzetében 30 kilométernyi távolságban fekszik. A község akkori lakosságának döntő többsége szlovák (tót) anyanyelvű volt. (Jelentős részük a lakosságcsere egyezmény alapján 1947-1948-ban önként Csehszlovákiába távozott.) A sósikútiak egy része a helyi kőbányában dolgozott, másik, valamivel nagyobb része mezőgazdasági munkából kereste a kenyerét. A földműveléssel foglalkozók a falut körbevevő szép, de alacsony termőképességű dombokon minden lehetőséget megragadtak az élelmiszertermelés optimalizálására. Sósikúton viszonylag hamar elterjedt a gyümölcsstermesztés kultúrája, és a mészköves dombokat már a 19. század végén csonthéjas gyümölcsösökkel telepítették be. Emellett a régről ismert szőlőművelés is meghatározó maradt, és szinte minden családnak volt kisebb-nagyobb szőlőstelke, sőt a legtöbb ültetvényhez kőből épített pince is tartozott.

A házi állattartás mellett sokan gondoztak otthon méhkaptárt vagy méhcsaládokat, ezzel is kiegészítve a család jövedelmét és pótolva a korban drágán beszerezhető cukrot. (A második világháború végén ráadásul hiánycikk lett a répacukor, és csak lassan állt vissza a termelés a korábbi színvonalra.)

Sósikúton az 1945 előtti szervezeteket (levente egyesület, jobboldali pártok, stb.), az ország egészéhez hasonlóan, már 1945-ben betiltották. Érdekeség, hogy „katolikus” jelzővel ellátott „Sósikúti Katolikus Munkás Énekkar” egészen 1950-ig működhetett - bár 1949. májusban a felekezeti jelző már kikerült a nevéből.

Hamarabb kényszerült működésének befejezésére a kérészetletűnek bizonyult Sósikúti Méhészeti Egyesület. A helyi kezdeményezésre megindított, a méztermelés önszerveződését népszerűsítő civil szervezetet 1948 tavaszán alapították. A március 23-ai alakuló közgyűlésen huszonkét sósikúti férfilakos jelent meg, és szabályosan, jegyzőkönyvvel és egyéb kellékekkel nyomatékostították, hogy gazdasági tevékenységüket egyesületi tömörülési formában kívánják folytatni. Megválasztották a vezetőségi tagokat, meghatározták az éves tagdíjat, valamint döntöttek a többi, a megalakuláshoz szükséges kérdéseken.

Az egyesület rövid életű tevékenységéről annyit tudunk, hogy a község előljárósága támogatta az egyesület működését, és az egyesület a számára biztosított kb. 1600 négyszög öles (kb. 5700 m²) területen méhlegelőt alakított ki. A közös gazdálkodás megkezdéséhez, és a sósikúti alacsony aranykorona-értékű földek jobb kihasználásának eléréséhez ez jelentős lépésnek értékelhető.

Az egyesület láthatóan komolyan vette a feladatát, és megkezdte a település mezőgazdasági sajátosságainak szélesítését.

A civil szervezetek számára kötelezően előírt szabályok betartása elől ők sem kívántak kitérni. A belügyminiszter számára megfelelően felülbélyegzett felterjesztésben kérték - még a megalakulás napján - az egyesület alapszabályának láttamozását, vagyis a működési engedély megadását. E kérelem először a területileg illetékes hatóságokhoz került, és azt a járási főjegyző támogatólag küldte tovább Pest megye előljárósága részére, ahonnan májusban szintén az engedélyezési javaslattal küldték tovább a Belügyminisztérium részére.

Ilyen esetekben az engedély megadásáról vagy megtagadásáról a Belügyminisztérium nem döntött, de nem is dönthetett azonnal. A korabeli szabályok értelmében az Államrendőrség Államvédelmi Osztályának (ÁVO) kötelessége volt az egyesület megfelelő működésének megvizsgálása. A belügyminiszter ebben az esetben is utasítást adott az egyesület vezetőségi tagjai ellenérzésének lefolytatására.

A vizsgálatnál a politikai megbízhatóság számított a legfontosabb tényezőnek. Alapvetően baloldali kötődést és gondolkodást vártak el, és a civil szervezeteknek mentesnek kellett lenniük a „reakciós” befolyástól. Nyílt kíváncsalm volt a munkás vagy szegényparaszti származás, osztályharcos vagy legalábbis semleges múlt, és a regnáló rendszer iránti lojalitás.

Az egyesületek működését szabályozó rendeletek is az egyesületek vezetősége tagjainak politikai hovatartozását tekintették irányadónak a működési engedély megadásához. A törvényhatóságok képviselőin kívül a nyomozóhatóságok vizsgálták ki kötelező jelleggel, hogy az adott egyesületet irányító személyek milyen magatartást tanúsítottak 1939. január 1-jét követően, valamint, ahogy a rendelet fogalmazott, „e személyeknek magatartása sértette-e a magyar nép érdekeit” (természetesen ez utóbbinak a mibenlétét nem fejtették ki). Bizalmas nyomozást kellett lefolytatni az egyesületalapító személyek „erkölcsi és politikai előéletének”, illetve párhovatartozása tekintetében, mint a múltban, mind pedig az engedélyeztetési eljárás időszakában.

E vizsgálatok során a gazdaságpolitikai jelentőségű szervezetek esetében sem tettek kivételt.

Az ősz folyamán Sós-kúton is megjelentek a nyomozók, akik több helyi személy kikérdezésével igyekeztek információkat szerezni az egyesület vezetőiről. A beszerzett adatok - melyeknek valóságát ma már nem lehet megállapítani -, nem feleltek meg a hatalom elvárásainak, így az egyesület jövője sem látszott túl biztatósnak.

Megállapították, hogy az egyesület hat vezetőségi tagjából öten korábban a Szociáldemokrata Pártnak (SZDP) voltak a tagjai (a jelentés készülőkor a párt már nem létezett: júniusban kényszerűen egyesítették - lényegében felszámolták - a Magyar Dolgozók Pártjával). Az SZDP baloldali, internacionalista párt volt, létezéséig a kommunista párt szövetségese, 1948 végén azonban a „szocdem” párttagság abban az esetben, ha az érintett nem került át az egyesített pártba, már „jobboldali beállítottságúnak” minősült. **(Lásd az 1/b. számú forrást!)**

E megállapításhoz a vizsgált személyek különböző, az adott év nagypolitikai eseményeihez fűződő megjegyzéseik szolgáltatták az alapot. Egyikük elítélőleg nyilatkozott az iskolák államosításáról (amely szintén ez év júniusában történt), másikuk ellen pedig „jobboldali gondolkodása miatt többször merült fel kifogás” - bár e kifogások részleteit és a jobboldali gondolkodás mibenlétét a jelentésben nem fejtették ki. (Egyébként az egyesület elnökségének egyik tagja sem volt korábban tagja semmilyen jobboldali pártnak.)

Ezen kívül találtak még egy „fekete foltot” az egyesülettel kapcsolatban: az egyik tag testvére prominense volt a Nyilaskeresztes Pártnak. Az egyesület könyvtárosa (!), aki posztja alapján vezetőségi tagnak minősült, családjilag érintett volt a korábbi korszak szélsőjobboldali mozgalmában. A jelzett könyvtáros bátyja, a magyarosított nevű *Udvarhelyi Frigyes* a községi nyilaskeresztes pártszervezet elnöke volt, sőt ezen kívül a párt Fejér megyei munkásvezetője. Róla ismert az is, hogy az 1945. október 15-ei nyilas hatalomátvétel után a megye nyilas főispánjának jobbkeze volt, és a megyei pártügyeket irányította. 1945. január végétől, Székesfehérvár német visszafoglalása után e városban tevékenykedett. Udvarhelyi itteni legismertebb tette, hogy az 1945 februárjában letartóztatott *Shvoy Lajos* székesfehérvári püspöknek ő adta át az internálási végzést, és kísérte el internálásának célállomásáig, Sopronig. Udvarhelyi Frigyes a háború végén nyugaton maradt, és az emigrációban halt meg.

Az 1945 utáni korszakban csúnya családi foltnak tekintett tény a szép reményű egyesület végét is jelentette, bár inkább konstruált és koncepciózus módon. A helyi kiszállást végző nyomozók ezt az adatot helyesen szerepeltették jelentésükben, és összefoglaló jelentésükben sem adtak számot a működést kizáró tényezőről. **(Lásd az 1/a. számú forrást!)**

E jelentésben még a valóságot tükrözik az egyesületről beszerzett információk: az egyesület megalakításánál politikai szempontok nem érvényesültek, és annak vezetőségi tagjai, illetve tagjai munkás, földműves és kisiparos társadalmi rétegből származtak. A vezetőség ellen 1948-ig nem merült fel kifogás, vagy, ahogy akkor mondták „magatartásuk a magyar nép érdekeit nem sértette.” Ellenük népbírósi eljárás folyamatban nem volt, és a múltban fasiszta pártnak vagy egyesületnek tagjai nem voltak.

Az államvédelem központjában azonban megváltozott az összegyűjtött adatok valóságtartalma. **(Lásd a 2. számú forrást!)**

A felterjesztést készítő - egyébként később hírhedté váló - *Décsi Gyula* alezredes 1948. december 24-ei jelentésében lakonikusan már „jobboldali gondolkodásúnak” nevezte az egyesület összes vezetőit, akikkel az egyesület „demokratikus szellemben való vezetése nincs biztosítva.” Az alapszabály láttamozását nem javasolta a belügyminiszternek.

A Belügyminisztérium berkeiben tovább torzultak az egyesületről szerzett adatok. **(Lásd a 3. számú forrást!)**

A belügy szerint az egyesület vezetőségi tagjainak „túlnyomó többsége” az iskola-államosítások ellen foglalt állást, sőt az egyik vezetőségi tag volt nyilas párttag - és nem pedig a testvére, mint valójában.

A Sós-kúti Méhészeti Egyesület alapszabályának láttamozását a fentiek alapján a Belügyminisztérium megtagadta, az egyesület nem folytathatta tovább működését.

Forrásközlésemben a mai magyar helyesírási szabályokat követtem, a szövegben minimális változtatásokat eszközöltem, a gépírás során félreütött betűket helyesbítettem, a rövidítéseket és a kihagyásokat szögletes zárójelbe téve kiegészítettem. Az értelemzavaró elírásokat [!] jellel jeleztem. A személynevek esetében csupán a vezetéknev kezdőbetűjét adtam meg.

Források

1.

a.

Államvédelmi jelentés az egyesület működésének engedélyezéséről

Budapest, 1948. december 14.

Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága
Budakörnyéki Osztály

17991/1/1948.

Tárgy: Sós-kúti Méhészeti Egyesület alapszabály láttamozása

Jelentés

Budapest, 1948. december 14.

Jelentem, hogy előadói utasításra fenti tárgyú ügyben a nyomozást lefolytattam és az alábbiakat állapítottam meg:

- 1.) A fenti egyesület megalakításánál politikai szempontok nem érvényesültek.
- 2.) Az egyesület vezetőségi tagjai, illetve tagjai munkás, földműves és kisiparos társadalmi rétegből tevődik össze [!]. Az egyesület nem tartozik egyik demokratikus párt érdekkörébe sem.
- 3.) Az egyesület vezetői és mindazon személyeknek, kik az egyesület működését irányítják, 1939. évi január 1. óta tanúsított magatartásuk ellen ez ideig nem merült fel kifogás.
- 4.) Magatartásuk a magyar nép érdekeit nem sértette.
- 5.) Igazolásuk csak az iparosoknak történt meg, a munkások és földművesek nem kerültek igazolási eljárás alá.
- 6.) Nevezettek ellen ez ideig népbírósi eljárás folyamatban nem volt.
- 7.) Az egyesület vezetői a múltban fasiszta pártnak vagy egyesületnek tagjai nem voltak.
- 8.) Az egyesület ideiglenes vezetőségi tagjairól készített környezetanulmányt jelentésemhez csatolom.

k. m. f. t. [kelt mint fent]

Láttam:

Nádasi

Nádasi Sándor

r.fhdgy. [rendőr főhadnagy]

M. Szabó Sándor

M. Szabó Sándor

rny.hdgy. [rendőr nyomozó hadnagy]

Jelzet: MNL OL XIX-B-1-h-I-543546-1948. - Az államigazgatás felsőbb szervei, Belügy, Belügyminisztérium, Egyesületi Főosztály. - Eredeti, géppel írt, és aláírt tiszttáza.

b.

Rendőrségi környezettanulmány az egyesület vezetőségi tagjairól

A Sósokúti Mészeti Egyesület vezetőségéről készített környezettanulmány

Elnök:

R. József földműves, szül. Sósokút, 1903, anyja: M. Mária, sósokúti lakos.

A múltban fasiszta pártnak tagja nem volt. A felszabadulás után az SZDP-nek [Szociáldemokrata Párt] lett tagja. A párt révén a Földigénylő Bizottság tagja lett, ahol több szabálytalanságot követett el, ezért többen panasszal éltek ellene. Visszaélt a Párt bizalmával, majd 1945. év június havában önként kilépett a pártból. Azóta politikával nem foglalkozik. Ellene ez ideig eljárás folyamatban nem volt, és kifogás a fenti eseten kívül nem merül fel ellene. Vagyoni állapota: öt hold föld, ebből 2 hold juttatott. Igazolási eljárás alá nem került.

Alelnök:

C. Márton asztalos, szül. Sósokút, 1908, anyja: G. Erzsébet, sósokúti lakos.

Nevezett a múltban fasiszta pártnak tagja nem volt. A felszabadulás után az SZDP-nek [Szociáldemokrata Párt] lett tagja. Párttevékenységet nem fejt ki, de jobboldali gondolkodása miatt többször merült fel kifogás. Ellene ez ideig eljárás folyamatban nem volt. Vagyoni állapota: egy családi ház és két és fél hold szántó. Igazolt.

Titkár:

C. Antal péksegéd, szül. Sósokút, 1914, anyja: G. Mária, sósokúti lakos. Nevezett a múltban fasiszta pártnak tagja nem volt. A felszabadulás után az SZDP-nek [Szociáldemokrata Párt] lett tagja, de semmilyen párttevékenységet nem fejtett ki. A két munkáspárt egyesülése alkalmával kijelentette, hogy tovább nem lesz párttag. Jobboldali gondolkodású, [a] klerikális reakció befolyása alatt áll. Az iskolák államosítása ellen foglalt állást, kijelentvén: „Nálunk a faluban állami iskola van, de azt sem bírja az állam rendben tartani.” A felszabadulás után községi bírónak választották, de még az év őszén leváltották jobboldali gondolkodása és magatartása miatt. Nevezett ellen ez ideig eljárás folyamatban nem volt. Vagyona: egy családi ház és két hold szántó. Igazolási eljárás alá nem került.

Pénztáros:

K. Imre földműves, szül. Sósokút, 1909, anyja: K. Mária, sósokúti lakos.

Nevezett a múltban fasiszta pártnak tagja nem volt. Jelenleg is pártönkívüli. Politikával nem foglalkozik. Becsületes munkásembernek ismeretes a községben. Ellene ez ideig kifogás nem merült fel. Vagyoni állapota: két és fél hold szántó. Igazolási eljárás alá nem került.

Ellenőr:

P. Rezső földműves, jelenleg községi bíró, szül. Sósokút, 1902, anyja: M. Mária, sósokúti lakos. Nevezett a múltban fasiszta pártnak tagja nem volt. A felszabadulás után az SZDP-nek [Szociáldemokrata Párt] lett tagja és jelenleg MDP tag. Politikával aktívan nem foglalkozik. Ingadozó természetű. 1947. év tavasza óta községi bíró. Ez ideig nevezett ellen kifogás nem merült fel. Vagyona: egy családi ház és 3 hold szántó. Igazolt.

Könyvtáros:

U. Imre asztalos, szül. Sósokút, 1881, anyja: R. Anna, sósokúti lakos. Nevezett a múltban politikai pártnak tagja nem volt, a felszabadulás után az SZDP-nek [Szociáldemokrata Párt] lett tagja, de különösebb tevékenységet nem fejtett ki. A két munkáspárt egyesülése alkalmával az MDP tagja nem akart lenni. Nevezett jobboldali gondolkodású. A bátyja Udvarhelyi Frigyes Fejér vm. [vármegye] nyilas pártjának megvevője volt. Jelenleg még nyugaton tartózkodik. Ellene ez ideig eljárás folyamatban nem volt. Vagyona: egy házhely és egy hold juttatott föld. Igazolt.

A fenti adatokat Cs. László, K. Kálmán, A. István és P. István sósokúti lakosoktól szereztem be.

M. Szabó Sándor

M. Szabó Sándor

rny.hdgy. [rendőr nyomozó hadnagy]

Jelzet: MNL OL XIX-B-1-h-I-543546-1948. - Az államigazgatás felsőbb szervei, Belügy, Belügyminisztérium, Egyesületi Főosztály. - Eredeti, géppel írt, és aláírt tiszta másolat.

2.

Az Államvédelmi Hatóság javaslata az alapszabály elfogadásának megtagadására

Budapest, 1948. december hó 24

318344/1948.

Belügyminiszter Úr !

A tárgyban nevezett egyesület alapszabály láttamozására vonatkozó nyomozati jelentést felterjesztem azzal, hogy a vezetőség jobboldali gondolkodású személyekből áll. Az egyesület demokratikus szellemben való működése nincs biztosítva.

Alapszabály láttamozását nem javaslom.

Budapest, 1948. december hó 24-én.

A Hatóság Vezetője rendeletéből:

Décsi Gyula

dr. Décsi Gyula

r[endőr] alezredek

Jelzet: MNL OL XIX-B-1-h-1543546-1948. - Az államigazgatás felsőbb szervei, Belügy, Belügyminisztérium, Egyesületi Főosztály. - Eredeti, géppel írt, és aláírt tisztaát.

3.

A belügyminisztériumi javaslat és határozat az egyesület alapszabálya láttamozásának megtagadásáról

Budapest, 1949. január 14.

Belügyminiszter

543546/1948.

Tárgy: A Sósikúti Méhészeti Egyesület

alapszabálya láttamozásának megtagadása

A Sósikúti Méhészeti Egyesület ellen elrendelt ÁVO vizsgálat megállapította, hogy a vezetőségi tagok túlnyomó többségében jobboldali beállítottságúak, az iskolák államosítása ellen foglaltak állást, egyik tagja pedig a nyilaskeresztes pártnak volt tagja.

Az egyesület demokratikus szellemben való működése a tisztikarral biztosítva nincs. Javaslom az alapszabály láttamozásának megtagadását.

Tervezet:

Pest-Pilis-Solt-Kiskunvm. [vármegye] Alispánjának, Budapest

Sósikúti Méhészeti Egyesület alapszabályának láttamozását - a jelenlegi tisztikar összetétele mellett - megtagadom.

Felhívom Alispán urat, hogy erről az egyesületet értesítse.

II.

Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága vezetőjének, Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága vezetőjének

Budapest

Sósikúti Méhészeti Egyesület alapszabályainak láttamozását - a jelenlegi tisztikar összetétele mellett - megtagadom.

Amennyiben az egyesület határozatom ellenére működést fejtené ki, tilos egyesületnek tekintendő, és vele szemben az 1938. XVII. t. c.-nek [popup title=" [törvénycikknek]" format="Default click" activate="click" close text="A jelzett törvényt az egyesülési szabadsággal elkövetett visszaélések megtorlására hozták."] megfelelő rendelkezések alkalmazandók.

1949. jan[uár] 14.

K[íadható] olvashatatlan aláírás

Jelzet: MNL OL XIX-B-1-h-I-543546-1948. - Az államigazgatás felsőbb szervei, Belügy, Belügyminisztérium, Egyesületi Főosztály. - Eredeti, géppel és kézzel írt, és kiadmányozott fogalmazvány.

Címkék:

[Magyar Dolgozók Pártja](#) ^[2]

[Államrendőrség Államvédelmi Osztálya](#) ^[3]

[ÁVO](#) ^[4]

[Nyilaskeresztes Párt](#) ^[5]

[belügyminisztérium](#) ^[6]

[népbíróági eljárás](#) ^[7]

[egyesület](#) ^[8]

Kiadás: 16. évfolyam (2016) 1. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/meheszek_a_pacban.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/meheszek_a_pacban.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-dolgozok-partja>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/allamrendorseg-allamvedelmi-osztalya>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/avo>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nyilaskeresztes-part>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/belugyminiszterium>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nepbirosagi-eljaras>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/egyesulet>